THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL,
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

די פאָליטישע וואך

די אלטע מעשה מיט דער כעלמער אסיפה, ווי עס זינגט זיך אינ'ם אידישען פאָלקס־ליעד, זעען איין אסיפה האט באשלאָסען צונויפצורופען א צווייטע אסיפה.

איז זיך לעצטע וואך צונויפגעקומען אין זשענעווא דער ראט פון דער פעלקער־ליגע, אז אין חודש יאנואר 1932, זאל פאָרקומען א גענעראלע קאָנפערענץ וועגען רעדוצירען די באוואפנונג אויפ'ן לאנד, אויפ'ן וואסער, און אין דער לופט.

דאכט זיך עס זעגען שוין געוועזען גענוג אסיפות וועגען דעם ענין, און וואס איז געוועזען דער רעזולטאט פון די אלע פארזאמלונגען ביז יעצט?

אבער אזוי האט מען באשלאָסען אין זשענעווא, און ניט נאר האט מען דאס דארטען באשלאָסען. נאר אין זשענעווא זענען זיך אויך לעצטע וואך צוזאמענגעקומען פארטרעטער פון זיבען און צוואנציג מדינות און באשלאָסען אז איירופע זאל בלייבען פריעדליך. כדי מען זאל קענען קומען צו זיך עקאָנאָמיש אין פאָליטיק. און אין דעם זין האט מען ארויסגעלאָזען א מאניפעסט צו דער וועלט.

"דאס בעסטע וואס מיר קענען טאָן אויף צו פארבעסערען דעם עקאָנאָמישען צושטאנד איז צו פארשטארקען דעם פריעדען". זאגט זיך צווישען אנדערעם אינ'ם מאניפעסט. אינעער וועלכען עס שטייען אויך די איירופעישע גרונט־מעכטע, ווי פראנקרייך, דייטשלאנד און איטאליע.

אזוי האט אריסטיד בריאן אפגעהאלטען א נצחון, און זיין פאן איירופע האט געמאכט נאך א טריט פארווערטס.

אבער די פאן־איירופע קאָנפערענץ האט זיך ניט באנוגענט נאר מיט א מאניפעסט. זי האט אויך אויסגעקליבען פארשידענע קאָמיטעטען, ווי למשל, א קאָמיטעט אויף אויסצופארשען די וויין־לאגע, א קאָמיטעט פאר אגריקולטור־קרעדיטען, און אן ארגאניזאציאָנס־קאָמיטעט.

און אין דער צייט וואס אריסטיד בריאן האט געמאכט דערפאלג אין זשענעווא, איז דערווייל אין זיין היימאטס־לאנד, אין פראנקרייך, געפאלען דער קאבינעט.

אז פראנצויזישע קאבינעטען זאלען פאלען איז קיין נייעס ניט, אבער לעצטענס פאלען זיי שוין אזוי אפט, אז די פארשידענע מיניסטארען האבען אפילו קיין צייט ניט רעכט אנצוואוארימען זייערע שטולען. און אזעלכע קורצע טעג האט אויך געהאט דער מיניסטארען־קאבינעט פון טעאדאר סטעג, וואס איז מיט אזוי פיעל שווערע־קייטען צוזאמענגעשטעלט געווארען.

און געפאלען איז די סטעג־רעגירונג, נאכדעם ווי זי האט זיך קוים געהאלטען פינף און א־האלב וואכען, צוליעב דער וויין־פראגע.

אין שיקאגו ווערט יעצט פארקויפט וויין ארום אכציג סענט א בושעל, ביי אונז אין קאנאדע איז עס נאך ביליגער. אין גאנצען ארום זעכציג סענט א בושעל. אבער די סטעג רעגירונג האט געוואלט סטאבילי־זירען דעם וויין־פרייז אין פראנקרייך צו צוויי דאָלאר א בושעל. און מיט 293 שטימען געגען 283 האט עס דער פארלאמענט צוריקגעוויזען, און די רעגירונג איז געפאלען.

בעסער ווי די סטעג־רעגירונג האט שוין אויסגעמאכט די מעקדא־נעלד רעגירונג, וועלכע איז דורכגעפאלען מיט איר שול־געזעץ פראיעקט, וועלכע האט עס ניט אנגענומען אלס קיין צוטרוי־אפשטימונג, און זיך אונטערוואָרפען דעם באשלוס פון פארלאמענט.

און א העלערער האריזאנט האט זיך פאר איר אויך באוויזען ארום דער אינדיע פראגע. דער "ראונד טייבעל" קאָנפערענץ האט שוין פארענדיגט זיין ארבייט. אויסגעארבייט דעם פלאן וועגען "האוס רול", און יעצט בלייבט עס פאר'ן גוטען ווילען פון ביידע צדדים צי עס וועט אנגענומען ווערען.

דער ערשטער וועג צו דעם איז שוין געמאכט געווארען דורך דעם, וואס א צאל פאָליטישע ארעסטירטע זענען שוין באפרייט געווארען, און עס וועט וואהרשיינליך אויך באפרייט ווערען מאהאטמא גאנדי. אזוי אז די מעקדאנעלד רעגירונג מאכט אלע גוטיגע ערשטע טריט, וואס זאלען קענען פירען צו א שלום און פריעדען אין אינדיע. כדי צו קענען זיך אפגעבען מער מיט די פראגען און פראבלעמען אין דער היים. און דאס האט זי נאך פאר זיך איבערגענוג. חוץ דער שול־פראגע, אין וועלכער זי האט טו לוויין די שטיצע פון די ליבעראלען. איז נאך פאראן דער "טריידס דיספיוט ביל", וואס מען האט שוין לעצטע וואך אנגענומען צו דיסקוטירען אין פארלאמענט, און אין וועלכען זי וועט ניט האבען די ליבעראלע שטיצע.

* * *

אין אונזער שכנה'שער רעפובליק האט זיך לעצטע וואך געגוג גע־טומעלט מיט'ן וויקערשאם באריכט.

נאענט צו צוויי יאר איז די וויקערשאם קאָמיסיע געזעסען, דעבאַ־טירט און געפארשט. דיסקוטירט און אונטערזוכט — וואס מען זאל טאָן מיט דער פראהיבישען צרה אין די פאראייניגטע שטאטען, צי דאס לאנד זאל בלייבען "טרוקען" און פאר'ן "בוטלעגער", אדער צוריק ווערען "נאס".

און ענדליך האט זי ארויסגעגעבען א באריכט, מיט וועלכען קייגער איז ניט געבליבען צופרידען.

פון עלף באריכטע אדוואָקאטען איז די קאָמיסיע באשטאנען. האבען פינף רעקאָמענדירט אז דער אכצענטער אמענדמענט זאל מאדיפיצירט ווע־רען, צוויי זענען פאר דעם, אז עס זאל צוריקגערופען ווערען, און פיער רעקאָמענדירען, אז עס זאל ווייטער אויסגעפרוביירט ווערען.

צוגייען זיי זיך אין זייערע מיינונגען. אבער אלע זענען זיי איינשטי־מיג, אז פראהיבישאן אין די שטאטען איז יעצט ניט מער ווי א פיאסקא.

אבער פרעזידענט הואזער האט רעקאָמענדירט צום קאָנגרעס פראַ־היבישאן, אמעריקע מוז לויט זיין מיינונג ווערען טרוקען. און אזוי ווערט ווידער באייט דער פאָליטישער קאמף ארום דער זאך — עס איז אבער א פראגע, אויף וויפיעל זיינע איינענע רעפובליקאנער וועלען אים שטיצען.

* * *

אלטע צארישע נאכשלעפענישען. אבער אזוי שנעל באפרייט מען זיך ניט פון זיי.

וויפיעל מאל האט מען שוין אין פוילען ניט גערעדט אז מען וועט דארטען אפשאפען די שריים פון די צארישע געזעצען. אבער דערווייל איז עס נאך ווייטער פון רייד ניט אזוינע. אין קאָמיסיע פון פוילישען סעים פון דאס ניי באשלאָסען אפצושאפען די אנטי־אידישע באגרענצונגען. וועלכע זענען נאך געבליבען א ירושה פון די צא־רישע צייטען.

אפשר וועט עס דאס מאל שוין זיין מזל'דיגער.

ליטעראַרישע נייעס

"ליטעראַרישע בלעטער", אין וואַרשא טרעטען אַריין אין אַבטען יאָהרגאַנג

עס איז פון די זעלטענע פאלען אין דער געשיכטע פון דער אידישער פרעסע, אז א ליטעראטור־צייטשריפט זאל ערשיי־נען אהן קיין שום איבעררייס נאנצע זיבען יאהר. די "ליטעראַרישע בלעטער" אין וואַרשא האבען באוויזען אט דעם וואונ־דער. עס איז צו פארדאנקען דער באזונ־דערער פאראינטערעסירטקייט פון דעם אידישען לייענער צו אט דער צייטשריפט. די "ליטעראַרישע בלעטער" האבען גלייך פון אנהויב געשטעלט זיך פאר אן אויפגאַ־בע צו אינפארמירען דעם אידישען לעזער מיט דעם אלעמען, וואס עס טוט זיך אין דער אידישער ליטעראַרישער וועלט, ווי אויך אין דעם אידישען טעאטער־קונסט און קולטור־וועלט. אויך די וויכטיגסטע ליטעראטור און טעאטער ערשיינונגען פון גאר דער וועלט ווערען כסדר נאטירט אין די "בלעטער".

די "ליטעראַרישע בלעטער" דריקען אין יעדען נומער ליעדער, נאוועלען, אר־טיקלען וועגען די וויכטיגסטע קולטור און ליטעראטור פראבלעמען. עס ווערען גע־בראכט אויך בילדער, רעפראדוקציעס פון טעאטער אויספירונגען און פון די קונסט בילדער. באזונדערס איז רייך די כראָ־ניק־אפטיילונג פון די "ליטעראַרישע בלע־טער". די "ליט. בלעטער" פארבינדען די צוזייטע און צושפרייטע אידישע קולטור־קיבוצים. די וויכטיגסטע אידישע שרייבער אז קינסלער באטייליגען זיך כסדר אין די "ליטעראַרישע בלעטער".

מען דארף צוגעבען, אז די "ליטעראַ־רישע בלעטער" ווערען ארויסגעגעבען דורך דעם קלעענקין־פארלאג אהן קיין שום פראפיט. אזוי ארום פארדינען זיי גע־שטיצט צו ווערען פון די פריינט פון דער אידישער שפראך און ליטעראטור.

ווילדע בלבולים אויף אידען

אינ'ם באקאנטען פעראגאנישען פאר־לאג "קאמענסקי פארלאג", וואס ווערט אונטערשטיצט דורך דער שטענאָגראפישער קישער רעגיערונג איז עס ערשינען א בוך פון משכיל־ישען פעראגאנ יאזעף אולעלא, "פארשונגען איבער דער ערציהונג פון מענשען". אין קאפיטעל, וואס איז גע־ווידמעט די אידען, מאכט אולעלא פאל־גענדע אידען־העצערישע באמערקונגען:

"די וועלט־מלחמה האט באוויזען, אז אידען בילדען אן איינהייליכען אבער אכזריות'דיגען און בלוטדורשטיגען פאָלק. די הערשער פון דער איצטיגער רוסלאנד זענען אידען. צווישען 50 איצטיגע הער־שער פון רוסלאנד זענען פאראן 45 אי־דען. ווען אין דייטשלאנד איז אויסגע־בראכען די רעוואָלוציע, דער קייזער האט אבדיקירט. די רעגיערונג איז אפגעטראָ־טען, האבען דעם ארט פון הערשער פאר־נומען אידען".

ביסטריצקי'ס "ימים ולילות" אין פוילין

ווי מען טיילט אונז מיט, איז נ. ביסטריצקי'ס באקאנטע ערצעהלונג פון ארץ ישראל לעבען "ימים ולילות" איבער־זעצט געווארען אין פוילין און ערשיינט קירצליך.

דער נייער נומער "פרייע שריפטען"

עס איז דערשינען דער נומער 10 פון די "פרייע שריפטען פאר'ן אידישען סאציאליסטישען געדאנק", וועלכע דער־שיינען אונטער דער רעדאקציע פון י. נ. שטיינבערג אין וואַרשא (פארלאג ח. בזשאזא).

דאס ביכעל (188 זייטען) אנטהאלט פאלגענדע ארטיקלען:

י. נ. שטיינבערג: — די כמארע אי־בער דער אידישער וועלט (א סאציאל־פאָליטישע שילדערונג פון דער אידישער לאגע אין דאטען־רוסלאנד, פוילען, פא־לעסטינע).

ח. פראנק: — וועגען דעם וועלט־ווירטשאפטליכען קריזיס.

י. רובין: — וועגען טעריטאָריאליזם, אלס אקטועלע אידישע פראבלעם.

א. שטיינבערג: — סאָציאליזם און משיחיזם.

ה. זעליגמאן: — וועגען משה העס.

וו. נאטאנסאָן באהאנדעלט דעם "צווייבער־בארג" פון טאמאס מאן, און

י. ראפאפארט "די משיח־דראמען פון א. לעילעס.

י. קאפעלאוו גיט א בילד פון גרינגארי גערשוני.

די אפטיילונג "נאטיצען" ברייגט מאטעריאל וועגען ראטען־רוסלאנד, דרום־אפריקע און פאלעסטינע.

מעיאר סטואַרט האט בדעה אויפצוטאָן שטאָדט פיעל זאַכען

פון י. פייגעלמאַן

איצט, נאכדעם ווי דער „ריקאונט" האט באשטעטיגט מעיאר סטואַרט'ס מא־יאריטעט, און זיין זיכערקייט אין זאטעל פון דער מוניציפאלער רעגירונג איז שוין מעהר ניט צווייפעלהאפט, איז כדאי צו באטראכטען וועלכע פלענער האט אונזער מעיאר צו פארווירקליכען פאר דעם וואויל און בעסטען פון אונזער שטאָדט אין פאר־לויף פון דעם יאר־טערמין וואס ער וועט פארבלייבען אין אמט.

צוויי קוועלען זענען פאראן פון וועל־כע מען קאן שעפען די אינפארמאציע וועגען זיינע פלענער. דער ערשטער קוואל איז — זיינע הבטחות וואס ער האט גע־מאכט צו די וועהלער אין פארלויף פון דעם מוניציפאלען קאמפיין, און דער צווייטער אינפארמאציאָנס־קוואל איז — זיין „אינאוגוריישאן רעדע" וואס ער האט געהאלטען בעת ער איז איינגע־שוואוירען געווארן אלס מעיאר באלד נאך זיין דערוועהלונג.

לויט דער אינפארמאציע וואס מיר באקומען פון די דאזיגע צוויי קוואלען קאנען מיר זיך שאפען א געוויסע באַ־גריפע וואס עס זענען מעיאר סטואַרט'ס פלענער, און וואס ער האט בדעה צו אויס־טאָן פאר דער שטאָדט אין פארלויף פון זיין איין־יאריגען טערמין.

די וויכטיגסטע פראגע וועלכע אינ־טערעסירט אמשטארקסטען יעדען איינ־וואוינער איז די „טאון־פלענינג"־פראגע, דאס הייסט, די פראגע וועגען אויסבע־סערונג דעם דאון־טאון פון שטאָדט, צוויי אורזאכען זענען פאראן צוליעב וועלכע די דאזיגע פראגע איז אזוי אויסשטייענד צווישען די טאָראָנטאָר איינוואוינער. ערשטענס דערפאר ווייל דער טאָראָנטאָר דאון־טאון נויטיגט זיך ווירקליך אויס־בעסערונגען, און צווייטענס ווייל די אויסבעסערונגס־אונטערנעמונג וואָלט גע־שאפען ארבייט פאר עטליכע טויזענט אר־בייטסלאָזע, וואס וואָלט זיכער פארבע־סערט די איצטיגע שווערע עקאָנאָמישע סיטואציע.

אין די מוניציפאלע וואהלען מיט 2 יאר צוריק איז עס געווען די הויפט־„אישו" אין דעם מעיאר־קאמף צווישען סעם מעקבריידד און בערט וועמפ. היינ־טיגס יאר אבער איז די דאזיגע „אישו" אפגערוקט געווארען פונ'ם אויבענאן אי־בער דער ארויפגעשוואומענער „באלערי רעב"־סענסאציע. און וואָלט מר. וועמפ־ניט צוריקגעצויגען זיין קאנדידאטור אין צייט, וואָלט סעם מעקבריידד אפשר פאר־לאָרן "קאמענסקי פארלאג", וואס ווערט אונטערשטיצט דורך דער שטענאָגראפישער קישער רעגיערונג איז בערשען א בוך פון משכיל־ישען פעראגאנ יאזעף אולעלא, "פארשונגען איבער דער ערציהונג פון מענשען". אין קאפיטעל, וואס איז גע־ווידמעט די אידען, מאכט אולעלא פאל־גענדע אידען־העצערישע באמערקונגען:

"די וועלט־מלחמה האט באוויזען, אז אידען בילדען אן איינהייליכען אבער אכזריות'דיגען און בלוטדורשטיגען פאָלק. די הערשער פון דער איצטיגער רוסלאנד זענען אידען. צווישען 50 איצטיגע הער־שער פון רוסלאנד זענען פאראן 45 אי־דען. ווען אין דייטשלאנד איז אויסגע־בראכען די רעוואָלוציע, דער קייזער האט אבדיקירט. די רעגיערונג איז אפגעטראָ־טען, האבען דעם ארט פון הערשער פאר־נומען אידען".

ביסטריצקי'ס "ימים ולילות" אין פוילין

ווי מען טיילט אונז מיט, איז נ. ביסטריצקי'ס באקאנטע ערצעהלונג פון ארץ ישראל לעבען "ימים ולילות" איבער־זעצט געווארען אין פוילין און ערשיינט קירצליך.

דער נייער נומער "פרייע שריפטען"

עס איז דערשינען דער נומער 10 פון די "פרייע שריפטען פאר'ן אידישען סאָציאליסטישען געדאנק", וועלכע דער־שיינען אונטער דער רעדאקציע פון י. נ. שטיינבערג אין וואַרשא (פארלאג ח. בזשאזא).

דאס ביכעל (188 זייטען) אנטהאלט פאלגענדע ארטיקלען:

י. נ. שטיינבערג: — די כמארע אי־בער דער אידישער וועלט (א סאָציאל־פאָליטישע שילדערונג פון דער אידישער לאגע אין דאטען־רוסלאנד, פוילען, פא־לעסטינע).

ח. פראנק: — וועגען דעם וועלט־ווירטשאפטליכען קריזיס.

י. רובין: — וועגען טעריטאָריאליזם, אלס אקטועלע אידישע פראבלעם.

א. שטיינבערג: — סאָציאליזם און משיחיזם.

ה. זעליגמאן: — וועגען משה העס.

וו. נאטאנסאָן באהאנדעלט דעם "צווייבער־בארג" פון טאמאס מאן, און

י. ראפאפארט "די משיח־דראמען פון א. לעילעס.

י. קאפעלאוו גיט א בילד פון גרינגארי גערשוני.

די אפטיילונג "נאטיצען" ברייגט מאטעריאל וועגען ראטען־רוסלאנד, דרום־אפריקע און פאלעסטינע.

שפארט האבען דאס הארצקלעמעניש פון אפלירען דעם קאמף מיט אזא לעבעדיגי־בער מאיאריטעט אין פארלייך מיט דעם גוואלדיג גרויסען „וואוט" וואס איז אפ־גענעבען געווארען.

מעיאר סטואַרט

סיי ווי איז די „טאון־פלענינג"־אישו פארדוקט געווארען אין הינטער־גרונט הייניטיגען יאר, און דעם אויבענאן האט פארנומען די נארישע סענסאציע פון „סאלערי גרעב". דער עולם איז ממש געווען פאר'שיכורט און האט ניט באַ־גריפען אז די גאצע „סאלערי־גרעב" סענ־סאציע איז ניט ווערט קיין שמעק־טאַ־באק, אין פארלייך מיט דער וויכטיג־קייט פון דער „טאון־פלענינג" פראגע.

די וויכטיגקייט פון דעם „טאון־פלע־נינג" ליגט, ווי געוואָנט, אין דעם וועלכ־ען וועט שאפען ארבייט פאר עטליכע טויזענט ארבייטסלאָזע, און עס וועט דער־צו שטארק פארשטענערען די שטאָדט. דורך דעם וואס איינינע נאסען וועלען פארט פארלעגערט און אויסברייטערט ווערען, וועט, קודם כל, ווערען קלענער די געפאהר וואס דער ענגער טרעפיק שאפט, און פון א ביזנעס־שטאנדפונקט, וועט דער דאון־טאון ווערען אטראקטי־ווער פאר טוריסטען, ארייזבערענגערדיג מעהר לעבען און מעהר ביזנעס אין שטאָדט.

וואס זשע פאר א שטעלונג האט מעיאר סטואַרט צו דער דאזיגער, זעהר וויכטיגער פראגע? דעם ענטפער אויף דעם קאן מען נאנץ לייכט געפינען אינ'ם „אינאוגורעל אדרעס" וואס ער האט גע־האלטען ביי זיין איינשווערונג. ריידענ־דיג וועגען דער ספעציעל־באשטימטער „אדווייזארי סיטי פלענינג קאָמיטע" און וועגען אהערע פלענער צו פארלענגערען און אויסבעסערען איינינע שטאָדטישע נאסען, זאגט דער מעיאר צווישען אנדער־רעם ווי פאָלגט:

„מיין מיינונג איז, אז דער שטאָדט־ראט פון יעדען יאר דארף צוערשט פאר־זיכטיג באטראכטען די ארבייט וואס איז שוין אין פראגרעס, און באשטימען אויב ווייטערדיגע ארבייטען, אדער וועלכע עס איז ארבייטען בכלל זאָלען ווען אונטער־נומען ווערען. האבענדיג כסדר אין זינען די פינאנציעלע זייט וואס איז דערביי פארבונדען. דורך אזא סיסטעם וואָלטען ניט נאר פארענדיגט געווארען אלע נוי־טיגע אונטערנעהמונגען, נאר עס וואָלט אויך פארהיט אז דער שטייער־צאָהלער זאָל ניט צופיעל אָנגעלאָדען ווערען מיט הויכע שטייערען".

אין די דאזיגע עטליכע ווערטער האט דער מעיאר איינענטליך אויסגעדריקט דעם גאנצען זין פון זיין פראגראם. ער איז געגען אונטערנעהמונגען אויף א ברייי־טען פארנעהם, ווייל ער האט מורא אז דער שטייער־צאָהלער זאָל ניט דארפען גרונט הייניטיגען יאר, און דעם אויבענאן האט פארנומען די נארישע סענסאציע פון „סאלערי גרעב". דער עולם איז ממש געווען פאר'שיכורט און האט ניט באַ־גריפען אז די גאצע „סאלערי־גרעב" סענ־סאציע איז ניט ווערט קיין שמעק־טאַ־באק, אין פארלייך מיט דער וויכטיג־קייט פון דער „טאון־פלענינג" פראגע.

די וויכטיגקייט פון דעם „טאון־פלע־נינג" ליגט, ווי געוואָנט, אין דעם וועלכ־ען עס